

Täysistunto

Torstai 30.11.2023 klo 16.02—18.49

7. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi Oikeushallinnon erityisviranomaiset -virastosta ja siihen liittyviksi laeiksi

Hallituksen esitys HE 31/2023 vp
Valiokunnan mietintö LaVM 6/2023 vp

Ensimmäinen käsittely

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Ensimmäiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 7. asia. Käsittelyn pohjana on lakivaliokunnan mietintö LaVM 6/2023 vp. Nyt päätetään lakiehdotusten sisällöstä.

Mietinnön meille esittelee niin ikään puheenjohtaja Eerola. — Olkaa hyvä.

Keskustelu

18.28 **Juho Eerola ps** (esittelypuheenvuoro): Kiitoksia, arvoisa puhemies! Tosiaan tässä on kyseessä lakivaliokunnan yksimielinen mietintö hallituksen esitykseen 31 eli Oikeushallinnon erityisviranomaiset. Tässä esityksessä on siis kyse tällaisen uuden viraston perustamisesta, eli oikeusministeriön yhteydessä tai sen hallinnonalalla on toiminut nykyisin useita, henkilömäärältään hyvinkin pieniä itsenäisiä viranomaisia, muun muassa Euroopan kriminaalipolitiikan instituutti, konkurssiasiamies, kuluttajariitalautakunta, lapsiasiavaltuutettu, oikeudenkäyntiavustajalautakunta, Onnettomuustutkintakeskus, tasa-arvovaltuutettu, tiedusteluvalvontavaltuutettu, tietosuojavaltuutettu, vanhusasiavaltuutettu, yhdenvertaisuusvaltuutettu ja niinpäin pois. Henkilömäärältään pienimmissä viranomaisissa virkamiesten määrä on ollut kahta—neljää ja suurimmissa korkeintaan siellä kolmenkymmenen, neljänkymmenen tai viidenkymmenen paikkeilla. Viranomaisten yhteenlaskettu henkilömäärä on noin 175.

Oikeusministeriö hoitaa edellä mainituista viranomaisista useimmille tietyt henkilöstö- ja taloushallinnon operatiiviset tehtävät. Viranomaisille ei ole organisoitua hallinnollista erityisasioiden tukea. Kaikissa viranomaisissa tehdään myös sellaista hallinto- ja muiden tukipalveluiden tuottamiseen liittyvää hommaa, joka voitaisiin esityksen mukaan tehdä yhdessä paikassa ja paljon nykyistä pienemmilläkin resursseilla.

Tämän esityksen tavoitteena on järjestää henkilömäärältään pienten viranomaisten tuki- ja hallinnolliset palvelut uudelleen sillä tavoin, että viranomaisten lainsäädäntöön ja kansainvälisiin säännöksiin perustuvaa itsenäistä asemaa ei vaaranneta eikä niiden tehtäväkenttää muuteta. Tavoitteena on koota 11 erityisviranomaisen operatiiviset hallintotehtävät yhteen ja vahvistaa niiden hallinnollista asiantuntijatukea, mikä vähentää erilaista päällekkäistä hallinnollista työtä ja vapauttaa niitä äsken mainittuja resursseja viranomaisten sisältötyöhön. Tavoitteena on nykyaikaisten, johtamista tukevien palveluiden järjestäminen kooltaan pienille erityisviranomaisille.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 65/2023 vp

No sitten, arvoisa puhemies, pidemmällä aikavälillä tavoitteena on tietenkin tuottavuuden parantuminen kunkin viranomaisen varsinaisessa substanssitoiminnassa, kun nämä hallinnolliset tukitehtävät on keskitetty tähän hallintopalveluyksikköön. Edelleen valtion yhteisiä palvelutoimintoja käytetään entistä enemmän, ja viranomaiset voivat kohdentaa resurssinsa sen varsinaisen työnsä hoitamiseen.

Edelleen tavoitteena on lisäksi siirtää oikeusministeriöltä sen alaiseen hallintoon sellaisia tehtäviä, joita ei ole tarpeen hoitaa ministeriötasolla, eli ministeriö voi keskittyä valtioneuvostotason tehtäviin. Esityksen mukaan tämä muutos korostaa myös erityisviranomaisen riippumattomuutta ja rakenteellista etäisyyttä poliittisesti ohjatusta ministeriöstä. Tämä esitetty virastorakenne eroaa siitä, mitä valtion virastorakenteiden osalta yleensä suositellaan. Oikeushallinnon erityisviranomaiset -nimiselle virastolle säädettäväksi esitetty poikkeuksellinen vastuunjako sekä ohjaus- ja johtamisrakenne liittyvät kuitenkin siihen kuuluvien viranomaisten erityisluonteeseen.

Lakivaliokunta pitää tätä esitystä tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena sekä esityksen tavoitteita oikeinkin perusteltuina, ja valiokunta puoltaa esitykseen sisältyvien lakiehdotusten hyväksymistä eräin huomioin ja pykälänmuutosehdotuksin, joilla on tarkoitus selkeyttää tätä sääntelyä.

No, pieniä huomioita sitten kuitenkin tehtiin, vaikka täysillä kannatetaan tätä. Kun otetaan huomioon tämä edellä todettu vähän muista poikkeava virastorakenne sekä muun muassa se, että tässä uudessa virastossa toimivat viranomaiset ovat myöskin kovasti erikoisia ja niiden tarpeet voivat myös poiketa toisistaan, niin lakivaliokunta ehdottaa hyväksyttäväksi sellaisen lausuman, jonka mukaan: ”Eduskunta edellyttää, että hallitus seuraa perustettavan Oikeushallinnon erityisviranomaiset -viraston toimivuutta ja antaa lakivaliokunnalle asiasta selvityksen vuoden 2026 loppuun mennessä. Tässä seurannassa ja selvityksessä tulee kiinnittää erityistä huomiota tehtävänjaon toimivuuteen erityisviranomaisten ja hallintopalveluyksikön välillä, myöskin vastuukysymyksiin, kuulemiskäytäntöjen toimivuuteen erityisviranomaisten ja hallintopalveluyksikön välillä sekä sitten uuden viraston resurssien käyttöön ja tehostamispotentiaalin toteutumiseen samoin kuin erityisviranomaisten sisältötyöhön käytettävissä olevien riittävien resurssien turvaamiseen.” — Kiitokset.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Zyskowicz.

18.34 **Ben Zyskowicz kok:** Arvoisa rouva puhemies! Hyvät kansanedustajat! Lakivaliokunnan puheenjohtaja Eerola esitteli hyvin nyt puheena olevan asian ja lakivaliokunnan mietinnön. Ehkä kansantajuisesti voisi sanoa, että kyse on siitä, että tehostetaan näiden pienten virastojen — tasa-arvovaltuutetun, yhdenvertaisuusvaltuutetun ja niin edelleen — toimintaa sillä, että näissä virastoissa tehtäviä hallinnollisia tehtäviä, hankintoja, koulutusta ja muita siirretään uuteen erilliseen virastoon, jonne palkataan seitsemän uutta virkamiestä.

En malta olla sanomatta, että onkohan se jotenkin kuvaavaa julkiselle sektorille ja julkiselle hallinnolle, että kun toimintoja tehostetaan, niin se tarkoittaa uuden viraston perustamista ja seitsemän uuden virkamiehen palkkaamista. Näinkö näitä toimintoja julkisella sektorilla tehostetaan? Totta kai ymmärrän sen, että näiden pienten erillisvirastojen toiminta eräällä tavoin kyllä tehostuu, kun sieltä tämmöiset harvoin eteen tulevat erityistehtävät siirretään virastoista tähän uuteen erilliseen virastoon, mutta sanon uudelleen: tässä siis te-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 65/2023 vp

hostetaan julkista hallintoa siten, että perustetaan uusi virasto, ja tähän uuteen virastoon palkataan seitsemän uutta virkamiestä. Kun tämä on hallinnon tehostamista, niin minkäköhänlaista olisi sitten se hallinnon laajentaminen?

Hallintovaliokunnan lausunnossa lukee seuraavaa: ”Esityksellä pyritään tehostamaan toimintoja ja tavoitellaan synergia- ja mittakaavaetuja. Hallintovaliokunta suhtautuu kuitenkin erittäin varauksellisesti siihen, että uuden viraston ja seitsemän uuden viran perustaminen on tehokkain tapa parantaa julkisen sektorin tuottavuutta.” Olen tämän hallintovaliokunnan varauksellisuuden kannattaja, ja olen ollut mukana muotoilemassa tätä hallintovaliokunnan lausuntoa, ja uskon, että lakivaliokunta on luonnollisesti ottanut omassa harjinnassaan tämän huomioon. Mutta totta kai ymmärrän, että lakivaliokunta asiaa eri puolelta arvioituaan ja tarkasteltuaan on päätenyt tämän esityksen hyväksymiseen, eikä minullakaan ole nyt kanttia lähteä sitä tässä ehdottamaan hylättäväksi, mutta en malta olla vielä kerran sanomatta, että toimintoja siis tehostetaan perustamalla uusi virasto ja palkkaamalla sinne seitsemän uutta virkamiestä.

No, onneksi tämä ei kuitenkaan johda siihen — katsotaan, löydäkö oikein kohdan tästä valiokunnan mietinnöstä — että tarvittaisiin uutta tilaa, koska valiokunnan mietinnössä todetaan, että hallintopalveluyksikön, siis tämän uuden viraston, käyttöön varattavat tilat eivät oikeusministeriön mukaan aiheuta lisäkustannuksia, koska tilat järjestään tilankäyttöä tiivistämällä. Tämä on hyvä, mutta voisiko sitä tilankäyttöä joskus tiivistää ilman, että tarvitaan tällöinen uusi virasto viemään niitä työtiloja? Jotenkin kuvittelisin, että sitä voisi tilankäyttöä valtiolla varsinkin nyt etätyön yleistyttyä tiivistää myös ilman, että tarvitsee raivata tilat uudelle virastolle ja sen seitsemälle uudelle virkamiehelle. Toivon, että tätä tehdään, ja eiköhän sitä tehdäkin.

Arvoisa rouva puhemies! Kun nyt puhutaan myös yhdenvertaisuusvaltuutetusta, niin ajattelin lausua joitakin ajatuksia hänen käsityksistään, jotka liittyvät raja-asemien sulkemiseen. Teen tämän silläkin uhalla, että kun rohkenin arvostella apulaisoikeuskansleri Puumalaisen eräitä kannanottoja, jotka liittyivät tähän raja-asemien sulkemiseen, niin tätä arvostelua monet ovat pitäneet asiattomana ja jopa oikeusvaltion instituutioiden horjuttamisena. Tästä ei tietenkään ole kyse. Totta kai oikeusvaltiossa voidaan käydä ja käydään oikeudellista argumentointia puolin ja toisin, ja se oikeus tietysti kuuluu myös kansanedustajille.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu sanoi noin viikko sitten antamassaan tiedotteessa seuraavaa: ”Yhdenvertaisuusvaltuutettu arvioi, että lähes kaikkien itärajan rajanylityspaikkojen sulkeminen ja kansainvälisen suojelun hakemisen keskittäminen Raja- Joosepin rajanylityspaikalle vaarantaa vakavasti aidon ja tehokkaan mahdollisuuden jättää kansainvälistä suojelua koskeva hakemus.” No, nyt kun ei ole Raja-Jooseppikaan enää auki — siitä on hallitus tehnyt täysin laillisen, tietysti, ja oikeuskanslerin myös lailliseksi havaitseman päätöksen — niin mitäköhän yhdenvertaisuusvaltuutettu nyt on mieltä, kun jo yhden raja-aseman — vain yhden raja-aseman — jättäminen auki vaarantaa vakavasti aidon ja tehokkaan mahdollisuuden jättää kansainvälistä suojelua koskeva hakemus? — En tiedä. Mutta minun mielestäni yhdenvertaisuusvaltuutetun lausunto ei ota lainkaan huomioon perustuslakivaliokunnan viime vaalikaudella rajalain 16 §:n uudistamisesta antamaa lausuntoa, jossa perustuslakivaliokunta katsoi, että erittäin poikkeuksellisissa olosuhteissa ja väliaikaisesti voidaan jopa kaikki raja-asetat Suomen itärajalalla, maarajalla, sulkea.

Kaiken kaikkiaan haluan lopuksi sanoa, että en ole ihan vakuuttunut siitä, että me tarvitsemme kaikki nämä valtuutetut, yhdenvertaisuusvaltuutetun ja tasa-arvovaltuutetun ja mo-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 65/2023 vp

net muutkin, ja koko ajan ehdotetaan tietysti lisää valtuutettuja. Jos semmoisia tulee lisää, niin itse haluaisin, että palkkaisimme maahan säästämisasiainvaltuutetun, joka pyrkisi näitä talouden tosiasioita ihmisille kertomaan. — Kiitos.

Yleiskeskustelu päättyi.

Eduskunta hyväksyi hallituksen esitykseen HE 31/2023 vp sisältyvien 1.—12. lakiehdotuksen sisällön mietinnön mukaisena. Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely päättyi.